

27 augustus 2013

CULTUURHISTORISCHE ANALYSE EN STEDENBOUWKUNDIGE RANDVOORWAARDEN **STEEG 5, NORG** **GEMEENTE NOORDENVELD**

Colofon:

Opdrachtgever:

Uitgevoerd door:

Territoria, adviesbureau voor sociaal-ruimtelijke vraagstukken
Zuiderplein 33
8911 AN Leeuwarden

Team:

Karin Peeters (projectleider / stedenbouwkundig ontwerper)
Willemieke Ottens (landschapshistoricus)

web: www.territoria.nl
mail: info@territoria.nl
tel: 058 7370 000

INLEIDING

04

PLANOLOGISCH KADER

04

HISTORISCHE ONTWIKKELING NORG

05

CULTUURHISTORIE

06

CARTOGRAFISCHE ANALYSE

07

RUIMTELIJKE KARAKTERISTIEKEN

10

HUIDIGE SITUATIE PLANGEBIED

12

STEDENBOUWKUNDIGE UITGANGSPUNTEN

14

RUIMTELIJKE RANDVOORWAARDEN

15

ARCHITECTUURBEELD

16

BIJLAGE: interviewverslagen omwonenden

INLEIDING

BBAW bouwmanagement heeft Territoria gevraagd een stedenbouwkundige analyse te verzorgen naar aanleiding van hun initiatief om op de kavel van Steeg 5 te Norg een bouwontwikkeling van een woonhuis op te starten. Dit om tot een goede ruimtelijke positionering en inpassing te komen van een evt. nieuw bouwvolume.

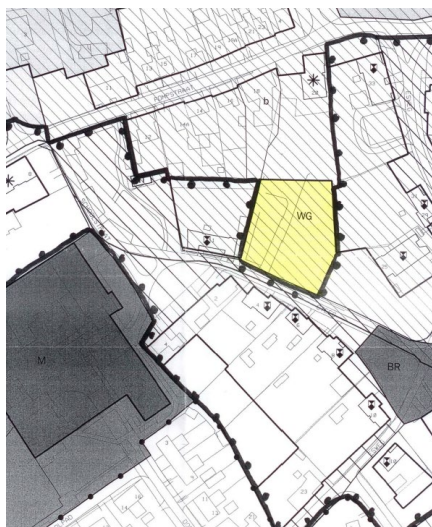
Omdat de beoogde bouwlocatie zich in een waardevol cultuurhistorisch stukje Norg bevindt is hierbij – naast de bestaande beleidsnotities – ook gekeken naar de cultuurhistorische kwaliteiten van de plek en heeft afstemming plaatsgevonden met de omwonenden. Dit product laat zien binnen welke stedenbouwkundige randvoorwaarden de bouwontwikkeling kan plaatsvinden, welke aansluit op de historie en ruimtelijke kenmerken van de omgeving.

PLANOLOGISCH KADER

Het vigerende bestemmingsplan 'Centrumgebied Norg' dateert uit 2007. Het bestemmingsplan heeft een conserverend karakter zodat de cultuurhistorische waarden en de karakteristieke ruimtelijke opbouw van het centrumgebied beschermd en behouden blijft.

Het plangebied heeft een dubbelbestemming: zowel wordt het gebied gewaardeerd als een terrein van hoge archeologische waarde, alsmede als woongebied. Op de plankaart is voor de woonbestemming echter nog geen bouwvlak bepaald. Om het bouwen van een woning mogelijk te maken is een duiding van het bouwvlak noodzakelijk. Dit product kan hiervoor als basis dienen.

Het gebied geldt een bijzonder welstandsbeleid, welke gericht is op handhaving en versterking van de aanwezige kwaliteiten. Nieuwe invullingen kunnen modern zijn, mits ze respect tonen voor de omliggende kwaliteiten (zonder dat daarbij direct sprake is van imitatie)

UITSNEDE BESTEMMINGSPLAN 'CENTRUMGEBIED NORG'

EERDERE PLANVORMING

Eind jaren '90 van de vorige eeuw is voor het onderhavige perceel ook al eens een plaanvraag voor een woning ingediend. Dit bouwplan kende de vorm van een keuterij dwars op en aan de Steeg. Mede door het bouwvolume en de positionering van het bouwvolume is het bouwplan geweigerd

HISTORISCHE ONTWIKKELING NORG

Norg en omliggende omgeving op de Topografische Militaire Kaart

Het agrarische esdorp Norg heeft zich ontwikkeld op een brede zandrug tussen de loop van de Slokkert en het Grootdiep in het westen en het Oostervoorsche Diep in het oosten. Op de hier toegevoegde kaart is de structuur van dit hoefijzervormig beekdal prachtig te zien. De kaart toont eveneens de karakteristieke kenmerken van een Drents esdorp: akkers op de essen, weiland en hooiland in de beekdalen en heidevelden.

Norg behoort tot een van de oudere esdorpen in Drenthe en ontwikkelde zich in de middeleeuwen tot een grote nederzetting. Kleine boeren combineerden landbouw op de akkers met veeteelt op de weilanden in de beekdalen en de heidevelden. Vanuit Norg werden nieuwe dorpen gesticht zoals Een, Langelo, Peest, Zuidvelde en Westervelde. Op de kaart is Norg zichtbaar als centrale plaats, met verbindingen naar bovengenoemde dorpen.

Aan de rand van de vroege bewoningskernen vormen brinken belangrijke open ruimten in de dorpen. Ze werden gebruikt om het vee vanuit de weilanden of heidegronden bijeen te brengen. De kern van Norg wordt nog altijd sterk gekarakteriseerd door de brinkenstructuur. Rondom de brinken is in de loop der eeuwen bebouwing - veelal kleinschalige boerderijen op een groen erf - gebouwd. In de loop van de 19e en 20e eeuw heeft er in het centrum enige verdichting plaatsgevonden, waarbij naast boerderijvormen ook woonhuizen, winkels en horeca hun intrede hebben gedaan. In het plangebied heeft deze verdichting echter niet geleid tot aantasting van de oorspronkelijke structuur. Zowel de ruimtelijke hoofdstructuur als het traditionele bebouwingsbeeld van boerderijbebouwing (ondanks dat de boerderijen inmiddels allemaal een enkel een woonfunctie hebben) is bewaard gebleven.

CULTUURHISTORIE

De in 2009 door de provincie Drenthe opgestelde nota Cultuurhistorisch Kompas, heeft als doel de ruimtelijke identiteit van Drenthe te versterken. Uitgangspunt van het Cultuurhistorisch Kompas vormt de gedachtegang dat (cultuur)historische waarden van Drenthe bepalend zijn voor de identiteit en de ruimtelijke kwaliteit voor de provincie. De bijzondere waarde van het Drentse cultuurhistorische erfgoed zit in de samenhang. Door objecten en elementen met elkaar te verbinden, worden ze grotere structuren die het Drentse verhaal kunnen vertellen.

In de ambities die de provincie heeft opgesteld voor de Kop van Drenthe, waarbinnen het plangebied valt, staat ook de samenhang tussen het cultuurhistorisch erfgoed centraal. Als belangrijkste ambitie benoemt de provincie namelijk het herkenbaar houden van een oud cultuurlandschap, door het in stand houden van de karakteristiek van het esdorpenlandschap. Uit de opsomming die volgt van de kenmerken van het esdorpenlandschap blijkt eens te meer dat het geheel en de samenhang zwaarder weegt dan afzonderlijke elementen en structuren. Ook in de tweede ambitie: het vasthouden en zorgvuldig doorzetten van de ruimtelijke opzet van de esdorpen, spreekt het belang van samenhang en ruimtelijke kwaliteit door.

Vanuit dit provinciale belang cultuurhistorie zijn voor het onderhavige plan de volgende voorwaarden geformuleerd (A12.06228)

:

- de afwisseling tussen open en bebouwde plekken behouden (geen straatwand)
- onregelmatige rooilijn en oriëntering van de gebouwen

Daarbij wordt een extra motivering van het plan en een cultuurhistorische analyse van het bebouwingspatroon van de Steeg, Esweg en Pomstraat gevraagd.

CARTOGRAFISCHE ANALYSE

Om de ontwikkeling en de karakteristiek van dit gebied in beeld te brengen is een historisch cartografische analyse uitgevoerd. Hiervoor is gebruik gemaakt van het Kadastraal Minuutplan 1818-1832, de Topografische Militaire Kaart 1852 en de Topografische Militaire Kaart 1902.

Kadastraal Minuutplan 1818-1832

Direct zichtbaar op dit kaartbeeld is dat het gebied nog relatief weinig bebouwing kent. De percelen zijn grotendeels in gebruik als weiland en bouwland. Aan weerszijden van de Pompstraat en de Esweg heeft zich al enkele bewoning ontwikkeld. Opvallend is dat de Steeg, met uitzondering van een huis aan de zuidzijde, nog onbebouwd is. In alle gevallen zijn de huizen – min of meer – direct aan de weg gesitueerd. Er bestaat echter wel afwisseling in de oriëntatie ten opzichte van de weg. De huizen zijn zowel haaks op, als evenwijdig aan de wegen gebouwd.

Topografische Militaire Kaart 1852

Ten opzichte van het vorige kaartbeeld heeft er in de tussenliggende periode een flinke toename van bebouwing plaatsgevonden. Dit heeft zich met name geconcentreerd aan de zuidkant van de Steeg en van de Pompstraat. Ook aan de noordzijde van de Steeg zijn twee naast elkaar gelegen huizen gebouwd, beide haaks georiënteerd op de straat. Een groot deel van de huizen binnen de driehoek van Pompstraat, Esweg en Steeg is min of meer direct aan de weg gebouwd. Wel bestaat er een afwisseling in de situering aan oostelijke of westelijke zijde van het perceel. Deze afwisseling is ook terug te zien in de oriëntatie van het huis ten opzichte tot de weg; huizen evenwijdig aan de weg worden afgewisseld met huizen die haaks op de weg staan. Wanneer hierbij gekeken wordt naar de perceelsvormen, kan geconcludeerd worden dat op smalle percelen – logischerwijs - vaak haaks op de weg gebouwd werd.

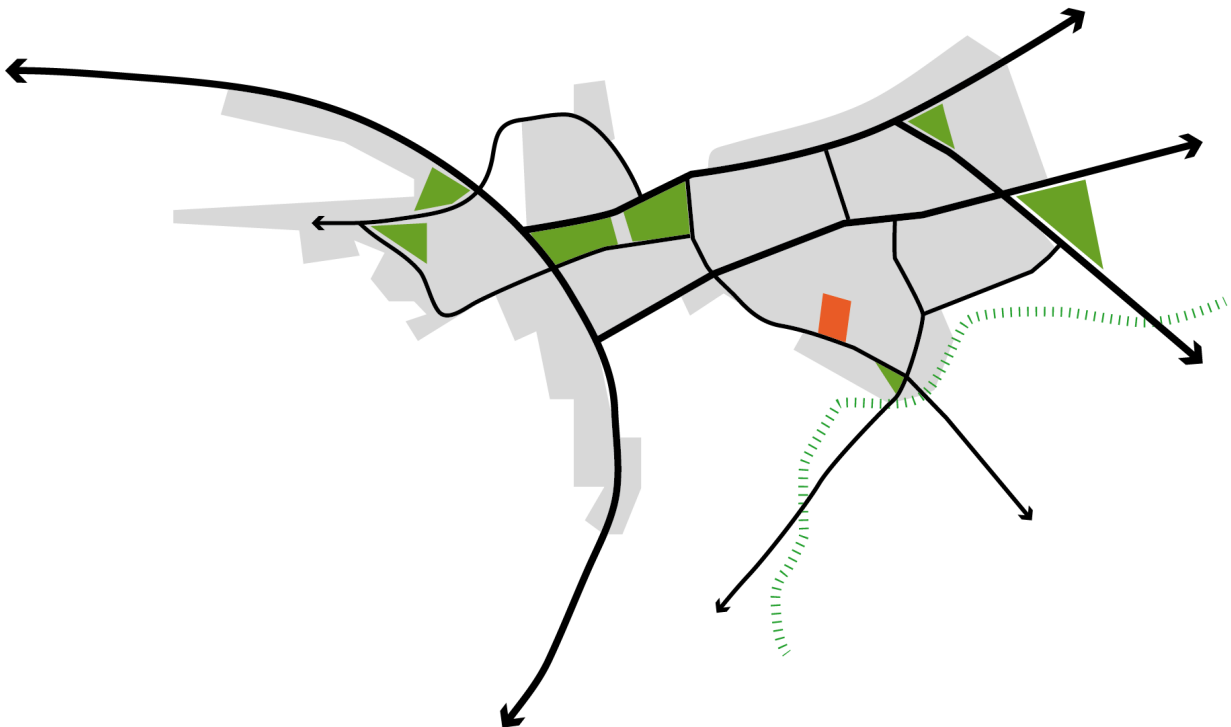
Dit kaartbeeld biedt ook informatie over de groenstructuur van het gebied. Zo is de Steeg aan weerszijden met bomen beplant. De Esweg werd afwisselend van heggen voorzien.

Topografische Militaire Kaart 1902

De ontwikkeling van toenemende bebouwing, al ingezet in de voorgaande periode, kunnen we ook in dit kaartbeeld waarnemen. De zuidzijde van de Pompstraat is nu volledig bebouwd. Vanwege de relatief smalle percelen, is hier vanaf de weg een tamelijk gesloten karakter ontstaan. Duidelijk anders is de situatie aan de Esweg. Hier heeft weinig bebouwing plaatsgevonden, waardoor er sprake is van een open karakter. De aanwezige bebouwing is voornamelijk met een nokrichting evenwijdig aan de weg gesitueerd. Wel bestaat er een variatie in een oostelijke of westelijke positie van de bebouwing op het perceel. De Steeg neemt een tussenpositie in tussen beide straten, maar heeft ook nog een overwegend open karakter. De twee gebouwen aan de noordzijde van de straat zijn in deze periode verbouwd tot een gebouw.

Behalve de boombeplanting aan de Steeg is op deze kaart ook duidelijk te zien dat de percelen middels hagen van elkaar gescheiden zijn. Een opvallende andere ruimtelijke structuur is de ontwikkeling van een brink tussen De Steeg en de Esweg. Norg telt zes brinken, die nog tot in de negentiende eeuw werden ontwikkeld. De brinken waren niet alleen een belangrijke ruimtelijke structuur in het dorp voor het bijeenbrengen van vee, maar hadden ook sociaaleconomische functies, bijvoorbeeld bij de paardenmarkten die nog altijd jaarlijks in Norg worden gehouden.

ruimtelijk hoofdstructuur Norg Centrum met in grijs de bebouwingscontour in 1850, in rood het plangebied

Boerderijen aan de Steeg
foto tussen 1925-1945 (bron:Drents Archief)

Norgermarkt op een van de brinken
foto tussen 1922-1933 (Drents Archief)

RUIMTELIJKE KARAKTERISTIEKEN

Het agrarische karakter van Norg komt niet alleen tot uiting in het landschap en het gebruik ervan, maar ook in de bebouwing. De gebouwen die in het plangebied gebouwd werden, functioneerden als boerenbedrijven, zowel hoofdgebouwen met bijgebouwen, als keuterijen. Gezamenlijk met het landschap bepaalden deze gebouwen de identiteit van dit gebied. Hoewel de gebouwen tegenwoordig veelal hun agrarische functie verloren hebben, is de karakteristieke bebouwing wel bewaard gebleven.

Het gebied rondom de Steeg, Pompstraat en Esweg heeft in de negentiende eeuw een ontwikkeling doorgemaakt. Met name aan de Pompstraat, ongetwijfeld beïnvloed door een toename van bebouwing rondom het centrum van Norg, is deze ontwikkeling duidelijk zichtbaar. Daarbij vergeleken is de ontwikkeling rondom de Steeg en Esweg relatief gering gebleven. Dit resulteert in een afwisselend open en gesloten karakter.

Al van oudsher bestond er een nauwe verbinding tussen dit plangebied en het omliggende landschap. Goede verbindingen naar akkers op de essen, of de weidevelden in de beekdalen waren natuurlijk essentieel. Het open karakter van het landschap versterkte deze relatie. Nog altijd bestaan er prachtige doorkijkjes op de nabij liggende es en het omliggende landschap. Dit open en afwisselende karakter wordt ook benadrukt in de ruimtelijke structuur tussen bebouwing en de omgeving. Van oudsher kenden de gebouwen geen toegangshekken of erfafscheidingen. De erfgrenzen werden veelal met beukhagen gemarkeerd. Nog altijd markeren de grasstroken langs de Esweg en de Steeg de overgang tussen de (openbare) weg en het omliggende landschap, en de (private) bebouwing.

informele en dorpsse toegangen aan de Steeg

Erfgrenzen met hagen en grasberm langs de Steeg

TYPE BEBOUWING

De bebouwing in dit gebied bestaat hoofdzakelijk uit achttiende en negentiende-eeuwse boerderijen en keuterijen. Een groot aantal boerderijen aan de Steeg is tegenwoordig Rijksmonument (Steeg 1-3, 4, 6, 8). Het gaat om relatief kleine boerderijen, met stro of riet bedekte daken.

Het betreft een variant op het hallenhuis boerderijtype dat algemeen gangbaar is op de Drentse zandgronden. Dit type bestaat uit een langgerekt driebeukig gebouw met de baander (bedrijfsruimte van een boerderij) in het midden en de stallen aan weerszijden. De variant die we hier hoofdzakelijk terug zien, is een boerderij met een dwarsbaander in de zijgevel. Het werkgedeelte lag hierdoor aan de weg, in de richting van brink, es, of hooiland. In latere fases – op het moment dat de agrarische functie plaatsmaakte voor een woonfunctie – werden de boerderijen verbouwd en werden de baanders aangepast tot voordeuren.

Behalve boerderijen werden in de negentiende eeuw ook keuterijen gebouwd. Deze huizen waren eigendom van boeren, waarvan hun bedrijf te klein was om er met een gezin volledig van te kunnen leven. Met name aan de Esweg en De Steeg (Steeg 10 eveneens Rijksmonument) kan dit type bebouwing – verscholen achter beukenheggetjes – nog altijd worden waargenomen.

POSITIONERING

Een algemene karakteristiek in de situering van de huizen op het perceel en ten opzichte van de weg is moeilijk te onderbouwen. Hoewel de meeste bebouwing min of meer direct aan de weg is gesitueerd kent het geheel wel een afwisselend karakter door verscheidenheid in de oost- of westelijke positie op het perceel en in de oriëntatie ten opzichte tot de weg. De meerderheid van de bebouwing is echter in nokrichting evenwijdig ten opzichte van de weg gesitueerd. Dit komt overeen met de populariteit van het negentiende-eeuwse dwarsbaander boerderijtype.

dubbele boerderij aan Steeg 1-3
foto tussen 1925-1945 (bron:Drents Archief)

Zicht op de Steeg kijkend vanaf de brink
foto tussen 1925-1945 (bron:Drents Archief)

oude ansichtkaart van de Steeg

HUIDIGE KWALITEIT PLANGEBIED

Visualisatie huidige situatie braak liggend plangebied Steeg 5

Het plangebied heeft tot eind jaren tachtig vorige eeuw dienst gedaan als boeren erf met opstalruimte voor de toen nog operationele boerderij op de Pompstraat 20. Op het moment dat de boerderijfunctie verdween, is het stuk in onbruik geraakt. Hierdoor is de kavel voor een groot deel overwoekerd geraakt en is de beukenheg en achterliggende bomenrij aan de weg verworpen tot een ondoordringbare muur.

De huidige beheerssituatie is voor de omwonenden onwenselijk. Zij en de initiatiefnemer zien goede kansen om het aanzicht van de Steeg te verbeteren door bewoning op de kavel mogelijk te maken, mits er geen straatwand ontstaat en de nieuwe bebouwing qua maat, schaal en materialisering past bij de historisch waardevolle omgeving.

huidige situatie in plangebied

Huidig straatbeeld van de Steeg, met rechts de overwoekerde kavel nr 5.

oostelijk gelegen kavel (Eshof 25)

westelijk gelegen kavel (Steeg nr.1-3)

STEDENBOUWKUNDIGE UITGANGSPUNTEN

Stedenbouwkundige uitgangspunten: handhaven haag op erfgrans en openheid ten opzichte van de straat.

De kavelbreedte van het plangebied langs de Steeg bedraagt 40 meter met een kaveldiepte van ca. 35 meter. Om tot een goede ruimtelijk inpassing te komen van een nieuw bouwvolume wordt de beukenhaag op de kavelgrens gehandhaafd maar gesnoeid, zodat deze aansluit op de hagen van naastgelegen kavels.

Om aan te sluiten op omgevingskwaliteiten, komt het bouwvolume terugliggend van de straat te liggen. Op die manier blijft de openheid van de Steeg en de bijzondere positie van de Eshof 25 gewaarborgd. Het nieuwe bouwvolume dient in maat en schaal aan te sluiten met de omgeving. Dit betekent maximaal één laag met een kap.

Op verzoek van de omwonenden wordt bij de positionering van het bouwvolume ook rekening gehouden met de privacy gevoeligheid van de naastgelegen kavels.

Deze uitgangspunten hebben geleid tot een bouwenvelophe waarbinnen de bouw mogelijkheden zijn aangegeven. De enveloppe zelf ligt op 5 meter afstand van de erfgrans, zodat voldoende ruimte is voor de landschappelijke inrichting van het erf.

RUIMTELIJKE RANDVOORWAARDEN

Ruimtelijke randvoorwaarden; bouwenvolpoe, maximaal volume en oriëntatie en entree

Om ruimtelijk aan te sluiten op de informele posities van de rooilijnen en entrees aan de Steeg is gekozen voor een kaprichting parallel aan de weg, iets afwijkend van de Steeg 1-3 te plaatsen. Hierdoor blijft de nieuwe woning qua oriëntatie 'familie' van de naastgelegen woning en wordt visueel een verbinding gelegd richting de bebouwing van de Eshof. Door de hoofdentree aan de oostzijde van de kavel, nabij de toegang te leggen, wordt gewaarborgd dat de goothoogte laag blijft en daardoor een terughoudende verschijningsvorm aan de straatzijde krijgt.

Insteeek is om bij het ontwerp van de woning te refereren aan de boerenschuren in de omgeving. Dit beeld sluit aan op het bestaande historische beeld van de rurale historie, maar biedt tegelijkertijd de robuustheid die past bij de huidige bouwrichtlijnen. De beoogde beeldkwaliteit van de architectuur wordt in de volgende pagina besproken.

Om het informele dorpse beeld van afwisselen groen & bebouwing op de kavel door te zetten is binnen de bouwenvolpoe bepaald dat het hoofdvolume maximaal 150 m² bedraagt en aan de voorkant maximaal 15 meter breed is. Op die manier is er voldoende open ruimte richting de tuin. Hierachter zijn bijgebouwen mogelijk tot maximaal 100m², welke qua vormgeving in samenhang met het hoofdvolume worden vormgegeven.

Om de privacy van de omwonenden zoveel mogelijk te waarborgen is gekozen om de enveloppe zoveel mogelijk oostelijk van de kavel te positioneren. Aan de westzijde wordt een groenbuffer aangelegd met dubbele hagen en bomenrijen, waarin de toegang van de nieuwe woning wordt geïntegreerd.

ARCHITECTUURBEELD

Het concept van een schuurvorm vraagt om een specifieke oplossing voor de hoofdvorm, gevelopmaak, detaillering, materiaal en kleurgebruik.

Plaatsing:

- binnen bouwenvelophe
- eenduidige hoofdvorm, met verspringingen in de voor- en achtergevel
- kap parallel aan de weg, conform bouwenvelophe
- hoofdgebouw dominant t.o.v. bijgebouwen
- parkeren achter de voorgevel

Hoofdvorm:

- eenvoudige hoofdvorm met schilddak
- wisselende goothoogte (lage delen maximaal 2m, hoge delen maximaal 4m)
- nokhoogte maximaal 8 meter
- dakkapellen en/of openingen in dak alleen aan achterzijde
- aan achterzijde kunnen uitbouwen plaatvinden, in samenhang vormgegeven met de hoofdvorm,

Aanzichten:

- in lijn met eenduidige hoofopzet van schuurvorm
- geleding met bv luiken, enkele grote openingen, gecombineerd met kleinere gevelopeninging
- benadrukking van entrees dmv hoge goothoogte

Opmaak:

- gevels: hout in donkere kleurstelling / naturel
- gevel: evt. gemetselde onderlaag in grijs-rode baksteen (terughoudend gebruik)
- kap: rieten dak met overstek
- kozijnen: terughoudende kleuren in hoofdvorm, met incidentele accenten in contrast met het houten gevelwerk.

eenvoudige hoofdvorm (schuurvorm) met wisselende goothoogten

wisselende gevelopeningen

rieten dakbedekking

terughoudende materialisering, moderne details

BIJLAGE:

Samenvatting van de besprekingen die zijn gehouden op 22 mei 2013 met de omwonenden van Steeg 5 (sectie R nr 02110), met betrekking tot de planontwikkeling van een nieuw woongebouw op deze braakliggende kavel.

De gesprekken zijn gevoerd door mevr. Peeters van adviesbureau Territoria en dhr. Wortelboer van BBAW.

Steeg 1, fam. Kuiper

Door de familie wordt aangegeven dat het straatbeeld van de Steeg niet teveel moet veranderen. Een extra gebouw aan de Steeg zal zich wat hun betreft dan ook bescheiden moeten opstellen; meer achter op de kavel. Wel met de voorkant op de weg gericht.

De groenwaliteit (beukenhagen) worden hooggewaardeerd en dit straatbeeld zoveel mogelijk behouden. Auto's dus naast of achter het huis, niet aan straatzijde. Zoveel mogelijk afstand houden t.o.v. de privétuin van Steeg 1.

Qua materialisering van het nieuwe gebouw aansluiten op de omgeving, dus rieten dak, terughoudende kleuren.

Steeg 2, fam. Stellingwerf

Geen noemenswaardige op- en/of aanmerkingen

Steeg 4, fam. Heetman

Aangegeven wordt dat het nieuwe huis niet teveel aan de Steeg moet staan. Meer naar achteren en auto's achter een hoge haag.

Qua architectuur moet het nieuwe gebouw niet te hoog zijn. Dat zou enorm de aandacht trekken, ook van verder weg. Schuurvormen zou kunnen, maar dan niet te donkere materialen. Natuurlijke materialen en glas.

Steeg 6, fam. De Jong

Door de familie wordt aangegeven dat de nieuwe woning goed moet aansluiten op de omliggende gebouwen, en passend in het straatbeeld van de Steeg. Dit betekent vooral niet te groot en iets terugliggend. De entree van het nieuwe gebouw liefst zoveel mogelijk oostelijk.

Waar mogelijk, behoud van zoveel mogelijk groen. Aansluiten van de beukenhagen met naastliggende kavels

Qua architectuurbeeld liever niet historiserend, maar meer in schuurvormen.

Esweg 25, fam. Nijboer

Aangegeven wordt dat de nieuwe woning verder van de weg af moet dan in de oude plannen, en op meer afstand van de bestaande historische gebouwen. Dit zou meer recht doen aan de verscheidenheid die de Steeg nu kenmerkt.

Qua materialisering van het nieuwe gebouw aansluiten op de omgeving, dus rieten dak. De haag die nu als erfgrens is, handhaven (wel snoeien!). Wanneer het toegang pad langs de oostelijke kavelgrens komt te lopen, deze dan graag inplanten als hoge dubbele haag i.v.m. privacy.

Vanwege de erfgoedlogies-functie van Esweg 25 dient de woning zoveel mogelijk privacy moeten bieden richting hun tuin. Dus zo min mogelijk ramen in oostelijke richting op de bovenverdieping(en).

Esweg 23, fam. Bekkema

Door de familie wordt aangegeven dat de nieuwe woning goed moet aansluiten op de naastgelegen panden. Dus juist aan de weg en in lijn met de Steeg. Keuterijvorm heeft de voorkeur, met een rieten dakbedekking.

Een groene erfafscheiding wordt ook achter gewaardeerd, opdat de privacy van de tuin gewaarborgd blijft. Aanplant van een rode beuk zou aardig zijn.

Het echte Drentsche dorp met zijn breede heiwegen en
schaduwrijke brinken is eenig in Nederland. En wie
deze nederzettingen met hun lijnen, vormen en oude
gedenkteekenen aandachtig nagaat, ziet hier voor zijn
geest onwillekeurig een stuk cultuurgeschiedenis ver-
rijzen (...).

(Citaat van H. Blink, Drenthe in het verleden en het heden, 1901, 766-767)